

Bệnh Truyền Nhiễm

AIDS / SIDA

Những Điều Cần Biết

BS: Nguyễn Văn Đích

Bệnh truyền nhiễm : AIDS / SIDA - BS Nguyễn Văn Đích

Bệnh liệt kháng mà ta quen gọi là AIDS (viết tắt theo tiếng Anh) hay SIDA (viết tắt theo tiếng Pháp) đã được mô tả năm 1981 ở một số người nam giao hợp với nam ở San Francisco. Đến nay bệnh đã lan tràn khắp thế giới có thể lây nhiễm cho mọi người, cả nam lẫn nữ thuộc mọi lứa tuổi, và đã làm cho 25 triệu người chết. Theo báo cáo của UNAIDS tháng 12 năm 2005, trên thế giới có 40,3 triệu người nhiễm siêu vi liệt kháng (HIV), trong năm 2005 đã có thêm 4,2 triệu người mới nhiễm, trong số đó có 700.000 trẻ em dưới 15 tuổi. Cũng trong năm 2005 đã có 3.1 triệu người chết vì liệt kháng trong số đó có 570.000 trẻ em dưới 15 tuổi. Theo Tổ chức Y tế Thế giới tại Việt nam hiện có từ 110.000 đến 360.000 người nhiễm liệt kháng, số này tăng gấp đôi trong thời gian từ 2000 đến 2005. Xuất độ nhiễm HIV trong dân chúng từ 15 - 49 tuổi là 0.2 - 0.8% . Số người cần điều trị là 25.000 trong số đó chỉ có 3.000 - 3.500 người được điều trị. Số người chết vì liệt kháng là 9.000 năm 2003 ước tính là 14.000 năm 2005. Nhiễm siêu vi liệt kháng ở Việt nam phần lớn tập trung ở những người chích ma túy và những người làm dịch vụ tình dục.

Dùng chung kim là nguyên nhân làm cho liệt kháng lan truyền trong số những người nghiện xì ke ma túy. Những người này thường có sinh hoạt tình dục không an toàn, nên lây bệnh cho các công nhân tình dục. Nguy cơ lây nhiễm tăng lên khi đã có sẵn một bệnh tình dục khác và ở tuổi vị thành niên. Những phụ nữ này truyền HIV cho khách hàng của họ. Những người này lại truyền HIV cho vợ hoặc bạn tình của mình. Khi những phụ nữ này có thai, lại truyền HIV cho thai nhi hay trẻ sơ sinh. Tỷ lệ nhiễm giữa nam và nữ ở Việt nam là 2/1. Theo kinh nghiệm ở các nước Phi châu, tỉ lệ nhiễm tăng dần ở phụ nữ kèm theo sự gia tăng số trẻ sơ sinh bị nhiễm là bằng chứng của bệnh dịch đang phát triển.

Nếu chúng ta không nỗ lực ngăn chặn bệnh dịch trong lúc này thì chắc chắn sẽ phải đương đầu với một số bệnh nhân vô cùng đông đảo trong tương lai không xa.

Khi lọt vào cơ thể siêu vi liệt kháng tấn công hệ thống miễn dịch tức là hệ thống phòng vệ của cơ thể. Chúng xâm nhập vào một loại tế bào chuyên biệt có nhiệm vụ điều hòa các hoạt động của hệ miễn dịch gọi là tế bào CD4, HIV dùng tế bào CD4 để sinh sản rồi phá hủy các tế bào này. Mỗi ngày có hàng tỉ tế bào CD4 bị phá hủy và hàng tỉ siêu vi mới được sinh ra để xâm nhập các tế bào CD4 khác. Sau nhiều năm hệ thống miễn dịch bị suy kiệt, không còn bảo vệ được cơ thể chống lại sự xâm nhập của vi trùng, siêu vi, ký sinh trùng, nấm và không cản trở được sự phát triển của tế bào ung thư.

Triệu chứng tùy thuộc vào từng giai đoạn tiến triển của bệnh. Khi mới bị nhiễm bệnh nhân có triệu chứng giống như cảm cúm gồm có ớn lạnh, nhức đầu, nổi hạch và ngoại ban, giống như nhiều bệnh nhiễm siêu vi khác. Vì triệu chứng không đặc hiệu nên bệnh thường bị bỏ qua không được chẩn đoán. Người bị nhiễm HIV bề ngoài trông khỏe mạnh nhưng có thể lây bệnh cho người khác. Nếu được chẩn đoán sớm, có thể hạn chế được sự lây lan và một vài báo cáo cũng cho thấy rằng nếu điều trị sớm, có thể làm chậm sự tiến triển của bệnh. Bệnh tiến triển âm ỉ trong 9-10 năm hay lâu hơn. Trong thời gian này có sự chiến đấu âm thầm nhưng ác liệt giữa siêu vi liệt kháng và tế bào miễn dịch. Đến khi hệ thống miễn dịch bị suy kiệt,

các vi sinh vật có sẵn trong môi trường nhân cơ hội, xâm nhập cơ thể người bệnh, gây ra các bệnh nhiễm trùng cơ hội. Bệnh nhân sẽ bị viêm phổi nhiều lần, lao, nhiễm siêu vi, nhiễm nấm, ký sinh trùng và có thể bị một số ung thư. Người bệnh suy kiệt dần và chết. Bệnh liệt kháng thường xảy ra ở người trẻ, tức là những người đang học hành và làm việc để đóng góp cho xã hội. Những lớp người này bị tiêu diệt tạo ra một lỗ hổng không bù đắp lại được trong lực lượng lao động. Đó là điều đã xảy ra ở Phi châu. Tại nhiều nước Phi châu không còn đủ người để làm ruộng, không còn đủ giáo viên dạy học, không còn đủ người chữa bệnh và hệ thống y tế vốn đã yếu kém lại bị tràn ngập bởi số bệnh nhân tăng cao. Guồng máy tổ chức chính quyền và xã hội bị sụp đổ. Bệnh dịch còn ở giai đoạn khởi đầu và đang lan sang Á châu và Đông Âu. Ngày nay liệt kháng là một hiểm họa đe dọa mọi quốc gia, có thể so sánh với bệnh phong thời trung cổ và dịch cúm năm 1918.

Các nỗ lực nghiên cứu đã cho ta một số thuốc có thể làm chậm sự tiến triển của bệnh. Các thuốc này đều đắt, có nhiều tác dụng phụ và cần dùng kết hợp để tránh sự đề kháng. Có nhiều cố gắng để sản xuất các viên thuốc tổng hợp để bệnh nhân chỉ phải uống 1-2 viên thuốc mỗi ngày giúp cho dễ tuân thủ điều trị hơn. Mặt khác cũng có những vận động để các hãng bào chế nhường bản quyền cho phép các nước nghèo sản xuất thuốc trị liệt kháng rẻ tiền hơn giúp tăng số người được chữa bệnh.

Vì liệt kháng là một hiểm họa đe dọa sự tồn tại của cả nhân loại nên mỗi người trong phạm vi của mình đều phải có trách nhiệm ngăn chặn.

Mỗi cá nhân cần phải:

Tìm hiểu về liệt kháng;

Tham gia vào những việc có ích lợi chung, nâng cao sự hiểu biết và phòng chống liệt kháng trong cộng đồng;

Sống lành mạnh, thực hành tình dục an toàn, (dùng bao cao su...người bị bệnh tránh lây bệnh cho người khác...);

Không sợ lây thái quá: bệnh liệt kháng không lây qua tiếp xúc xã giao, qua làm việc chung, do sống trong gia đình do tiếp xúc giữa chủ nhân và khách hàng hay tại quán ăn. Máu, tinh trùng, dịch âm đạo, sữa mẹ gây nhiễm trong khi nước bọt, nước mắt, mồ hôi không gây nhiễm. Muỗi đốt không truyền bệnh.

Đề phòng bằng cách mang bao tay mỗi khi tiếp xúc với máu và dịch cơ thể các vết trầy sướt, vết thương phải được rửa sạch và băng kín, không dùng chung đồ dùng cá nhân như dao cạo, bàn chải đánh răng, kim chích và đồ dùng bén nhọn phải được để riêng.

Trong phạm vi xã hội:

Giáo dục quần chúng để biết cách ngừa liệt kháng, nhất là những nhóm người có nguy cơ cao như nghiện thuốc đường tĩnh mạch, công nhân tình dục,

Xóa bỏ thành kiến cho họ là những tệ nạn xã hội, coi là tội phạm cần xa lánh hay phải trừng phạt, ngược lại cần hiểu biết về hoàn cảnh và điều kiện khiến họ đã sinh

hoạt như vậy và tạo điều kiện giúp họ thay đổi lối sống. Đã có đề nghị hợp thức hóa thương mại tình dục vì coi mãi dâm là bất hợp pháp chỉ đẩy một số phụ nữ ra ngoài lề xã hội khiến họ phải lẩn lút trốn tránh, ngược lại hợp thức hóa khiến dễ kiểm soát, giáo dục và phòng ngừa bệnh tật hơn. Một số nơi đã áp dụng chương trình đổi ống và kim chích để giúp cho người nghiện thuốc không bỏ được hoặc chưa bỏ được không phải dùng chung kim do đó giảm sự lây nhiễm. Chương trình đổi kim chích kèm theo sự giáo dục về ngừa bệnh, xét nghiệm tìm HIV, viêm gan sêu vi B và C, chủng ngừa viêm gan A và B, hướng dẫn để cai nghiện. Các báo cáo cho thấy chương trình đổi kim chích có hiệu quả kinh tế cao. Nhiều hội chuyên môn kể cả hội Y tế Hoa kỳ (AMA) đã yêu cầu các nhà làm luật cho phép cung cấp ống và kim chích cho những người nghiện thuốc một cách hợp pháp.

Cơ quan Kiểm soát và Phòng Bệnh (CDC) khuyến cáo xét nghiệm tìm HIV rộng rãi trong khám sức khỏe định kỳ. Phương pháp xét nghiệm nhanh có lợi vì cho kết quả ngay, giúp sự hướng dẫn về điều trị và phòng ngừa và giúp đỡ.

(Những người đã được quy định cần thử HIV là những người có triệu chứng liệt kháng, bị bệnh tình dục, bị lao, phụ nữ có thai).

Truy tìm HIV sẽ có hiệu quả cao khi kèm theo sự giúp đỡ cùng thuốc điều trị cũng như bảo đảm tính bảo mật của y khoa, và tránh sự kỳ thị cho bệnh nhân.

Trên bình diện thế giới lãnh đạo các quốc gia đã hợp tác với Liên Hiệp Quốc, Tổ chức Y tế Thế giới, Ngân hàng Thế giới, các tổ chức thiện nguyện để hướng dẫn, lập kế hoạch, huấn luyện và tài trợ cho các chương trình phòng ngừa và điều trị liệt kháng. Đây là một hành động đáng mừng, Cần sự hợp tác tích cực của mọi người, mọi quốc gia để ngăn chặn một bệnh dịch đang đe dọa nhân loại.

XÉT NGHIỆM LÀ TÌM KHÁNG THỂ HIV - SIDA

Xét nghiệm là cách duy nhất để biết mình có nhiễm HIV không?

Có bạn nói: "Nếu bị mắc AIDS có nghĩa là chết. Không có thuốc thì biết được hay không có giải quyết vấn đề gì đâu". Xét nghiệm hay không là tùy quan điểm mỗi người. Biết mình bị nhiễm HIV người ta hay có lúc hoảng sợ, lo lắng. Nhưng nếu biết được thì cũng có một cái lợi. Bạn sẽ biết mà chú ý săn sóc sức khỏe bản thân chu đáo hơn. Và lại, nếu có nhiễm HIV mà không biết thì có khi ta vẫn tiếp tục sống không cẩn thận, mang HIV lây cho người khác thì tội người ta lắm.

Người ta thường gọi là xét nghiệm HIV hay xét nghiệm AIDS, nhưng về thực chất nó không phải là xét nghiệm tìm con vi rút HIV. Khoảng 3 đến 6 tháng sau khi HIV vào cơ thể, cơ thể sẽ tạo ra chất kháng thể chống lại HIV. Đáng buồn là kháng thể này bất lực, không trị được HIV. Nhưng kháng thể là dấu hiệu cho thấy có nhiễm HIV. Do đó xét nghiệm là tìm kháng thể HIV.

Nhược điểm của cách xét nghiệm này là có khi có nhiễm vi rút HIV nhưng không tìm ra kháng thể vì kháng thể chưa có. Do đó người ta rất lưu ý "thời kỳ cửa sổ".

Thời kỳ cửa sổ: là thời gian sau khi đã nhiễm HIV nhưng cơ thể chưa kịp tạo kháng thể hoặc lượng kháng thể sinh ra quá nhỏ. Xét nghiệm khi đó chưa tìm được mầm

bệnh. Thường thì thời kỳ này là trong vòng 3 tháng, cũng có người dài hơn, nhưng nói chung không quá 6 tháng.

Ba loại kết quả xét nghiệm:

Dương tính: trong máu có kháng thể kháng HIV, có nghĩa là bạn có HIV. Chỉ có trường hợp trẻ sơ sinh là khác, vì có khi bé không có vi rút HIV nhưng lại có kháng thể của mẹ truyền sang.

Âm tính: trong máu không có kháng thể kháng HIV. Có hai khả năng: hoặc là bạn không có HIV, hoặc là bạn có HIV nhưng đang ở trong "thời kỳ cửa sổ".

Không rõ: Nguyên nhân có thể là do bạn đang ở trong "thời kỳ cửa sổ", cũng có thể do bạn dùng một số loại thuốc nào đó làm ảnh hưởng đến khả năng nhận diện kháng thể nên không xét nghiệm được rõ ràng.

Liệu có được bí mật không?

Có. Khi gặp gỡ, bác sĩ xét nghiệm sẽ hỏi tên, và có thể cả địa chỉ của bạn, nhưng tên, địa chỉ cũng như kết quả xét nghiệm sẽ được giữ bí mật. Song, nếu bạn cảm thấy không thoải mái thì có thể yêu cầu không để lại địa chỉ.

Hiện nay trung tâm dịch tễ, nhiều bệnh viện và trung tâm y tế ở các thành phố có xét nghiệm HIV. Các trung tâm y tế tỉnh cũng có dịch vụ này. Bạn có thể đến đó xét nghiệm. Nếu ngại, bạn có thể gọi điện thoại hỏi trước đến cần gặp ai, tên là gì, để khi đến bạn chỉ cần hỏi tên thôi, không phải nói: "Cho tôi xét nghiệm HIV" .

Bạn hãy gọi điện cho 1080 hỏi địa chỉ và số điện thoại của các trung tâm y tế quận, tỉnh, nơi thường có dịch vụ xét nghiệm và tư vấn HIV.

Chi phí xét nghiệm:

Không có một mức thống nhất. ở một số điểm có thể xét nghiệm miễn phí. Một số điểm khác có mức phí khoảng từ 30.000 đồng đến 40.000 đồng.

Phải làm gì khi có kết quả xét nghiệm?

Nếu đã quá thời gian "cửa sổ" mà bạn xét nghiệm có kết quả âm tính thì quả rất là mừng. Nhưng hãy cẩn thận. Đừng nghĩ là mình chưa bị thì sẽ không thể nào bị nhé. Bạn may mắn lắm đấy. Nhưng người ta thường bảo: "Đi đêm lắm có ngày gặp ma" mà. Bạn đừng lặp lại những việc nguy hiểm nữa.

Nếu kết quả là không rõ thì bác sĩ sẽ hướng dẫn bạn đến xét nghiệm lại.